

Penelitian Terhadap Pengajaran dan Pembelajaran Al Quran Braille: Satu Analisis (Analysis on Teaching and Learning of Vision Impairment Using Braille Quranic Mushaf)

Zetty Nurzuliana Rashed

*Fakulti Pendidikan, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Konsortium Kecemerlangan Penyelidikan, Pusat Penyelidikan Ibnu Ummi Maktum,
Universiti Sains Islam Malaysia*

Mohd Izzuddin Mohd Pisol

*Fakulti Pendidikan, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Konsortium Kecemerlangan Penyelidikan, Pusat Penyelidikan Ibnu Ummi Maktum,
Universiti Sains Islam Malaysia*

Hazlin Falina Rosli

*Fakulti Pendidikan, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Konsortium Kecemerlangan Penyelidikan, Pusat Penyelidikan Ibnu Ummi Maktum,
Universiti Sains Islam Malaysia*

Zur'Ain Harun

*Fakulti Pendidikan, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Konsortium Kecemerlangan Penyelidikan, Pusat Penyelidikan Ibnu Ummi Maktum,
Universiti Sains Islam Malaysia*

Azmi Azwan Mohammad Azmi

*Fakulti Pendidikan, Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Konsortium Kecemerlangan Penyelidikan, Pusat Penyelidikan Ibnu Ummi Maktum,
Universiti Sains Islam Malaysia*

Abstrak

Masalah penglihatan merujuk kepada keadaan masalah yang melibatkan fungsi sebagai deria penglihatan. Secara umumnya, masalah penglihatan boleh dikategorikan kepada dua kategori utama, iaitu 'buta' dan 'rabun' atau 'berpenglihatan terhad'. Al-Qur'an Braille ialah mushaf al-Qur'an Braille yang menggunakan asas kod Braille Bahasa Arab yang mewakili huruf-huruf *hija'iyah*, tanda baris seperti *fathah*, *dammah*, dan *kasrah* serta simbol-simbol seperti *shaddah*, *sukun* dan *mad*. Kajian ini bertujuan untuk meneliti kaedah-kaedah pengajaran dan pembelajaran serta isu dan cabaran dalam pembelajaran al-Quran Braille kepada komuniti OKU masalah penglihatan. Isu dan cabaran ini merupakan perkara yang penting di Malaysia sehingga terdapat beberapa negeri yang menyediakan kelas al-Qur'an Braille bagi golongan orang kelainan upaya (OKU) cacat penglihatan. Kajian ini berbentuk kualitatif dengan menggunakan analisis kandungan yang mengandungi maklumat berkenaan aspek pengajaran dan pembelajaran al-Quran Braille. Berdasarkan kepada penelitian terhadap beberapa dokumen mendapati kajian ini membincangkan tentang beberapa kaedah yang boleh digunakan oleh guru-guru iaitu kaedah *talaqqi* dan *mushafahah*, kaedah *iqra*, kaedah sentuhan dan visual, kaedah penerangan dan lain-lain lagi. Terdapat juga cabaran seperti penguasaan huruf *hija'iyah*, penguasaan al-Quran Braille, aspek sokongan dan sebagainya. Diharapkan hasil perbincangan dalam kertas kerja ini mampu menyumbang penelitian lanjut mengenai pengajaran dan pembelajaran al-Quran Braille yang memerlukan sokongan dan tindakan daripada pelbagai pihak.

Kata kunci : Pengajaran, Pembelajaran, Orang Kurang Upaya Masalah Penglihatan, al-Quran Braille

Article Progress

Received: 1 September 2021

Revised: 14 September 2021

Accepted: 28 September 2021

Abstract

Visual problems refer to complications involving the sense of sight. In general, vision impairment can be categorised into two main categories - 'blindness' and 'short-sightednesses' or 'limited vision'. The Braille Qur'an is a Braille Quranic mushaf that uses the basic Arabic Braille code that represents the *hija'iyah* letters, vowel marks such as *fathah*, *dammah*, and *kasrah*, and symbols such as *shaddah*, *sukun* and *mad*. This study aims to examine the issues and challenges faced by the visually impaired in learning Braille Qur'an. These issues and challenges are taken seriously in Malaysia. There are several states in Malaysia that provide Braille Quran lessons for the visually impaired. This qualitative study uses content analysis to gather and obtain information on the aspects of teaching and learning Braille Qur'an. In scrutinizing several documents, the research prompted to discuss numerous approaches implemented by teachers namely *talaqqi* and *mushafahah*, *iqra'*, visual and touch, and others. Additionally, the challenges in the mastering *hija'iyah* letters and Quranic Braille, the supporting aspects and other. It is hoped that the discussing of this study will contribute to future research on the teaching and learning of the Braille Qur'an which requires support and actions from various parties.

Keywords: Teaching, Learning, Visually impaired, Braille Quran

1. PENGENALAN

Al-Quran yang diutuskan kepada Nabi Muhammad s.a.w. adalah kitab terakhir yang diturunkan oleh Allah s.w.t. Al-Qur'an yang diturunkan sebagai panduan dan rujukan untuk umat Islam sejagat. Meskipun umat Islam terdiri daripada pelbagai bangsa dan latar belakang, namun mereka mampu membaca dan memahami al-Quran yang ditulis dalam bahasa Arab (Nur Atiqah Abdul Aziz & Noornajihan Jaafar, 2018). Amalan membaca al-Qur'an mempunyai banyak kelebihan dan pahala. Dengan demikian, umat Islam akan berebut untuk meningkatkan amalan untuk mendapatkan pahala menerusi pembacaan al-Qur'an al-Karim ini. Namun begitu, tidak semua Muslim dapat membaca al-Qur'an dengan menggunakan pancaindera penglihatannya dengan baik (Ahmad Yunus Mohd Noor, 2016). Isu berkaitan akses pendidikan bagi golongan berkeperluan khas atau dikenali juga sebagai Orang Kurang Upaya (OKU) sentiasa menjadi isu hangat dan topik perbincangan pelbagai peringkat (Norakyairee, 2017).

Proses membaca al-Qur'an bagi golongan Orang Kurang Upaya (OKU) cacat penglihatan menjadi semakin mudah dan menyenangkan. Al-Qur'an kini dapat dibaca oleh semua OKU cacat penglihatan dan tidak lagi hanya didengar dan dihafal sahaja. Ini kerana terdapat banyak perbezaan di antara mendengar dan membaca sendiri al-Qur'an. Golongan istimewa ini dapat membaca al-Qur'an dengan menggunakan al-Qur'an Braille (Ahmad Yunus Mohd Noor, 2016). Tuntutan mempelajari al-Qur'an, menghafaz, memahami dan mempraktikkan isi kandungannya merupakan satu tuntutan umum yang bukan sahaja ditujukan kepada umat Islam normal, bahkan tuntutan ini turut ditujukan kepada Orang Kelainan Upaya (OKU), antaranya bagi mereka yang mengalami masalah penglihatan (Hamdi 2011; Norakyairee & Ab. Halim 2011).

Kertas kerja ini bertujuan untuk meneliti kaedah-kaedah pengajaran dan pembelajaran serta isu dan cabaran dalam pembelajaran al-Qur'an Braille kepada komuniti OKU masalah penglihatan. Isu dan cabaran ini merupakan perkara yang penting di Malaysia sehingga terdapat beberapa negeri yang menyediakan kelas al-Qur'an Braille bagi membantu golongan orang kelainan upaya (OKU) cacat penglihatan. Kajian ini berbentuk kualitatif dengan menggunakan analisis kandungan maklumat berkenaan aspek pengajaran dan pembelajaran al-Quran Braille.

2. HUBUNGAN CIRI-CIRI ORANG KURANG UPAYA (PENGLIHATAN) DENGAN PENGAJARAN DAN PEMBELAJARAN AL-QURAN

Individu OKU yang mengalami masalah penglihatan berhadapan dengan situasi pengajaran dan pembelajaran al-Qur'an yang berbeza. Hal ini disebabkan ketidakupayaan penglihatan yang dihadapi. Peranan guru dalam melihat tahap dan ciri-ciri ketidakupayaan penglihatan dapat membantu individu

tersebut untuk mempelajari al-Qur'an dengan lebih baik. Contohnya, individu yang tidak dapat melihat atau mengalami penglihatan yang terhad sama ada di sebelah atau di kedua-dua belah mata walaupun dengan menggunakan alat bantu penglihatan seperti cermin mata atau kanta sentuh. OKU penglihatan yang dimaksudkan boleh dibahagi kepada:

- i) Buta yang jenis penglihatan kurang daripada 3/60 pada mata yang lebih baik walaupun dengan menggunakan alat bantu penglihatan atau medan penglihatan kurang daripada 10 darjah daripada *fixation*;
- ii) Penglihatan terhad iaitu penglihatan lebih teruk daripada 6/18 tetapi sama dengan atau lebih baik daripada 3/60 walaupun dengan menggunakan alat bantu penglihatan atau medan penglihatan kurang daripada 20 darjah daripada *fixation*.

Keadaan bilik darjah bagi golongan OKU dari aspek penglihatan;

- i) Tidak Boleh Menerima Perubahan yang Mendadak

Pelajar OKU penglihatan memang perlu diberikan pendedahan setiap kali berlaku perubahan sama ada dari segi kaedah pembelajaran, susun atur kelas, kurikulum cuma perlu diberikan masa sedikit untuk mereka sesuaikan dengan perubahan tersebut. Sememangnya kemahiran memberikan arahan merupakan perkara penting yang perlu ada pada para guru. Namun, guru yang mempunyai kemahiran memberikan arahan kepada pelajar OKU ini hendaklah arahan yang jelas dan tepat serta tidak terlalu panjang (Syar Meeze & Rashid, 2017).

- ii) Kedudukan Guru mesti Statik dengan Murid

Ketika pengajaran dilaksanakan oleh guru, kedudukan guru yang berada pada satu kedudukan amatlah penting bagi pelajar keperluan khas (penglihatan) agar mereka boleh dengar dengan tepat mengenai penyampaian oleh guru. Kedudukan yang berubah menyebabkan gangguan kepada proses pengajaran guru.

- iii) Kadar Kesilauan Cahaya yang Bersesuaian

Keadaan kelas dan penggunaan pencahayaan amatlah penting kepada pelajar yang mengalami penglihatan yang terhad. Keadaan atau kesilauan cahaya yang terlalu terang mengakibatkan pelajar tidak dapat melihat apa yang ditulis atau ditayangkan oleh guru. Persediaan persekitaran fizikal kelas disediakan bersesuaian dengan keadaan pelajar OKU tersebut. Menurut Syar Meeze & Rashid, (2017) menyatakan bahawa minat untuk mengikuti proses pembelajaran dan memastikan keselamatan sentiasa diberikan perhatian. Perkara yang berkaitan persekitaran fizikal adalah seperti susunan perabot, sumber pembelajaran, ruang dinding kelas, pencahayaan, pengudaraan, keselamatan dan sebagainya.

- iv) Medan Penglihatan yang Berbeza

Setiap pelajar yang mengalami ketidakupayaan penglihatan mempunyai perbezaan daripada segi jarak dan medan penglihatan. Penggunaan aktiviti dan bahan pembelajaran berbeza antara satu pelajar dengan pelajar yang lain. Dengan mengambil kira saiz kertas dan ketebalan perkataan yang ditulis oleh guru hendaklah dipastikan dapat dilihat dengan jelas dan baik. Pelajar OKU penglihatan sepenuhnya sememangnya sangat memerlukan bimbingan guru dalam kelas untuk memahami apa yang hendak disampaikan oleh guru. Kekuatan utama mereka hanyalah mendengar dan menyentuh sahaja. Hal ini berbeza dengan murid yang mengalami penglihatan yang terhad seperti rabun yang boleh menggunakan peralatan optik seperti kanta, cermin mata untuk meningkatkan tahap

penglihatan. Disamping itu, penggunaan kanta dapat membantu pelajar melihat permukaan seperti buku, kertas, papan putih dan melakukan aktiviti pembelajaran sama ada di dalam dan di luar bilik darjah. Selain itu, penggunaan CCTV dapat membantu pelajar OKU penglihatan yang terhad dalam melihat imej atau teks dalam pelbagai saiz yang boleh dilaraskan mengikut keselesaan (Mohd Khairul Anuar Muhamad, 2009).

3. KAEDAH PENGAJARAN DAN PEMBELAJARAN AL-QURAN BRAILLE

Braille merupakan sistem tulisan berasaskan sentuhan yang paling meluas digunakan oleh masyarakat dunia pada hari ini Muhammad Mustaqim Mohd Zarif, hlm. 16). Istilah Braille diambil sempena nama Louis Braille, seorang warga Perancis yang mengalami masalah penglihatan, pengasas tulisan berasaskan penggunaan titik timbul bagi menggantikan huruf dan nombor sekitar abad ke sembilan belas yang dipanggil sebagai sel (*cell*) yang mempunyai enam titik dan dikenali juga sebagai kod Braille. Norakyairee Hj. Mohd Raus et. al (2013) Al-Qur'an Braille ialah mushaf al-Qur'an Braille yang menggunakan asas kod Braille Bahasa Arab yang mewakili huruf-huruf *hija'iyah*, tanda baris seperti *fathah*, *dammah*, dan *kasrah* serta simbol-simbol seperti *shaddah*, *sukun* dan *mad*. (Ahmad Kamel et al. 2009). Berdasarkan definisi yang dinyatakan, pengkaji akan memfokuskan kepada al-Quran yang mengandungi titik-titik timbul yang menjadikan panduan kepada pembaca dan pelajar yang mempelajari al-Quran. Berikut beberapa kaedah yang boleh digunakan untuk pelaksanaan model pengajaran dan pembelajaran al-Quran Braille.

i) Kaedah *Talaqqi* dan *Musyafahah*

Kaedah *Talaqqi* diajarkan dengan menggunakan kod asas al-Qur'an Braille. Prosesnya pelajar akan diperkenalkan dengan huruf-huruf *hija'iyah* Braille, kemudian penggunaan cara buku Iqra' yang telah dibangunkan oleh Fakulti Pengajian Quran dan Sunnah, Universiti Sains Islam Malaysia. Selepas selesai proses pembelajaran Iqra Braille barulah para pelajar akan didedahkan dengan al-Qur'an Braille yang sebenarnya (Ahmad Yunus Mohd Noor, 2016). Contoh pelaksanaannya ialah guru memberikan contoh bacaan al-Qur'an kepada murid, kemudian diikuti oleh murid secara berkumpulan dan beramai-ramai. Manakala *musyafahah* pula ialah murid menerima pengajaran guru melalui sebutan yang dibacakan guru dan murid mengikuti bacaan al-Quran guru dan guru mendengarkan bacaan al-Quran murid serta memperbetulkan kesalahan bacaan pelajar (Nik Ja'far Nik Ismail, 2004).

ii) Kaedah Sentuhan dan Visual

Memberikan akses bahan bacaan yang lebih baik kepada orang kurang upaya (OKU) penglihatan adalah elemen penting dalam pemerkasaan dan kejayaan mereka. Statistik menunjukkan hanya kira-kira 30 peratus daripada sejumlah 51,540 golongan OKU penglihatan yang berdaftar dengan Jabatan Kebajikan Masyarakat boleh membaca tulisan Braille. Rentetan itu, melalui kajian Abdul Hamid, Hafiz Nadeem & Abid Masood Khan (2019) mendapati keberkesanan kaedah sentuhan dan visual dalam pembelajaran al-Qur'an mampu memberikan peningkatan sebelum dan selepas pelajar mengikuti program latihan yang diberikan. Namun begitu, penyelidik tidak menerangkan secara terperinci dan kaedah penskoran dijalankan bagi melihat pencapaian yang diperolehi oleh responden kajiannya. Bagi murid yang mengalami buta semula jadi penguasaan al-Qur'an lebih baik berbanding murid tipikal kerana pelajar tidak mengetahui dan belum menguasai sepenuhnya kod al-Quran Braille (Hajarul Bahti, 2019). Ini secara tidak langsung, aktiviti pembelajaran melalui kaedah sentuhan dapat membantu pelajar menguasai isi pelajaran. Pelajar sememangnya menggunakan nikmat sentuhan deria di jari untuk membaca al-Qur'an Braille.

iii) Kaedah Menghafaz Menggunakan Audio

Manakala melalui kaedah ini pula, pelajar akan diberikan ruang dan masa untuk mendengar bahan audio bacaan al-Qur'an sebelum memulakan pembacaan al-Qur'an. Hal ini dapat membiasakan pelajar mendengar bacaan-bacaan al-Qur'an yang betul dan mampu meningkatkan daya ingatan pelajar sebelum membaca atau menghafaz ayat al-Qur'an atau sesuatu surah tertentu. Kaedah mendengar ini mampu membuatkan pelajar dapat mengingati ayat yang dibaca dan bacaan al-Qur'an pelajar akan menjadi lebih lancar dan lebih bersedia (Hafiz & Dahlila, 2020). Selain itu, pelajar juga turut diajar mendengar bahan audio al-Quran yang dimainkan oleh guru. Kaedah ini disertakan dengan bahan bantu mengajar (BBM). Selain itu, kaedah mendengar ini boleh menggunakan bahan yang terdapat di internet seperti audio sahaja atau audio visual. Antara aktiviti yang boleh dilaksanakan adalah pelajar mencuba membaca dan mengikuti bacaan daripada audio visual. Bacaan yang didengar dijadikan panduan dalam pembacaan al-Qur'an Braille agar lebih lancar dan sebutan yang betul (Ahmad Kamel et. al., 2008).

iv) Kaedah Penerangan

Kaedah penerangan merupakan suatu kaedah pengajaran yang bersifat tradisional dan sering dikaitkan dengan kaedah kuliah. Selain itu, penerangan ini dapat disampaikan dengan perkataan yang mudah difahami. Sekiranya sesuatu perkara tidak dapat disampaikan dengan bahasa mudah, guru akan menjelaskan dengan lebih mendalam dan terperinci seperti menghuraikan dengan memberikan contoh melalui situasi dan sebagainya. Kaedah menerang ini hendaklah digabungkan dengan beberapa kaedah lain agar pelajar tidak berasa bosan terhadap pengajaran guru (Kamarul Azmi Jasmi & Ab. Halim Tamuri, 2007). Pelaksanaan kaedah penerangan ini hendaklah menggunakan masa yang sesuai ketika menyampaikan pengajaran baru. Penerangan yang disampaikan hendaklah ringkas dan bernas diikuti dengan soal jawab secara lisan bagi menguji kefahaman pelajar terhadap isi pelajaran berkaitan dengan al-Qur'an Braille seperti hukum tajwid dan pembacaan al-Qur'an Braille.

v) Kaedah Ulangan

Kaedah ini memberikan manfaat untuk memperbaiki bacaan dan mengingati ayat al-Qur'an yang dipelajari secara berulang kali. Sebaiknya, kaedah ini dilaksanakan berulang kali sehinggalah dapat dikuasai oleh pelajar. Penglibatan bacaan secara kumpulan besar, kumpulan kecil dan individu pelajar tertentu dalam meningkatkan tahap kefahaman pelajar. Penyesuaian kaedah penyampaian kepada murid amatlah penting dan unsur pengulangan secara berterusan bagi memastikan pelajar memahami ilmu pengetahuan yang disampaikan oleh guru (Kamarul Azmi Jasmi & Ab. Halim Tamuri, 2007). Kaedah ulangan membantu pelajar untuk menguasai satu-satu kedudukan bacaan al-Qur'an Braille sebelum berpindah ke muka surat seterusnya. Hal ini kerana tanpa penguasaan al-Qur'an Braille yang baik tidak akan membantu pelajar untuk menguasai al-Qur'an pada halaman berikutnya.

4. ISU DAN CABARAN PENGAJARAN DAN PEMBELAJARAN AL QUR'AN BRAILLE

Merujuk kepada kajian yang dijalankan isu dan cabaran yang dikenal pasti adalah merangkumi aspek penguasaan huruf *hija'iyah* (Norsyidah, 2004), penguasaan al Qur'an Braille (Roshaida Yaakob, 2004) dan kelancaran dalam membaca al-Qur'an (Khadijah Abdul Razak, 2008) serta pengetahuan tajwid (Roshaida 2004; Hajarul et.al, 2012). Menurut Roshaida Yaacob (2004), pelajar bermasalah penglihatan kurang arif dalam bidang berkaitan dengan hukum tajwid kerana terkeliru dengan sesetengah huruf yang hampir sama dari segi susunan titik-titiknya. Selain itu guru juga kurang

menggunakan al-Qur'an Braille sebagai Bahan Bantu Mengajar (BBM) dan hanya memfokuskan penggunaan al-Qur'an untuk *talaqqi* dan *musyafahah*.

Bertepatan dengan kajian yang dijalankan oleh Mustaffa Abdullah (2010) berkaitan pengajian al-Quran dalam komuniti OKU penglihatan di beberapa lokasi di seluruh Malaysia yang dilaksanakan oleh sebuah badan NGO iaitu Persatuan Orang Cacat Penglihatan Malaysia (PERTIS) mendapati mereka hanya menggunakan kaedah *talaqqi* dan *musyafahah* di samping segelintir sahaja yang mempunyai pengetahuan dalam menggunakan al-Qur'an Braille. Hal ini membataskan mereka dengan hanya menghafaz surah-surah pendek sahaja. Ini jelas menunjukkan bahawa pendekatan dalam mempelajari al-Qur'an menerusi gabungan alat bantuan mengajar al-Qur'an Braille masih lagi tidak mampu mencapai tahap yang membolehkan semua golongan minoriti ini membaca al-Qur'an dengan mudah dan berkesan.

Menurut kajian Khadijah Abdul Razak (2008) mendapati hanya 42% sahaja murid yang mencapai tahap sederhana fasih dalam membaca al-Qur'an. Maka tidak hairanlah sekiranya penguasaan tajwid dalam bacaan al-Qur'an OKU masih di tahap lemah. Hal tersebut telah dibuktikan dengan kajian yang mendapati bahawa keseluruhan pelajar tidak mencapai tahap penguasaan yang memuaskan dalam bacaan al-Qur'an dari aspek pengetahuan tajwid dan pencapaian tilawah al-Qur'an. Bilangan murid yang berada pada tahap sangat lemah dengan skor penguasaan di antara 0-39 adalah paling ramai dengan mewakili 83.5% (Hajarul et al., 2012).

5. CADANGAN PEMBINAAN MODEL PENGAJARAN DAN PEMBELAJARAN AL-QURAN BRAILLE

Menurut Izuli & Asmawati (2018) aktiviti penyelidikan dan pembangunan perlu dipertingkatkan dalam mengkaji pendidikan golongan Orang Kurang Upaya (OKU). Penyelidikan hendaklah dikembangkan daripada aspek pengajaran dan pembelajaran kepada bidang psikologi dan kesihatan, kemudahan bilik pembelajaran, bahan bantu belajar, stail pengajaran dan pembelajaran melalui intervensi awal. Selain itu, aktiviti inovasi dalam penyelidikan memainkan peranan penting dalam mengatasi kekangan dan kelemahan dalam kalangan OKU Muslim. Ianya perlu selari dengan peranan pihak-pihak tertentu terutama penggubal kurikulum, pakar psikologi, guru disarankan untuk berkolaborasi dalam mewujudkan kurikulum bersesuaian bagi komuniti OKU yang bermula daripada pendidikan awal sehinggalah pendidikan sepanjang hayat (*Lifelong Learning*).

Dapatan ini boleh dijadikan sandaran dalam pembinaan model pengajaran dan pembelajaran al-Qur'an OKU penglihatan yang lebih lengkap dan dapat menjadi panduan yang berkesan (Noornajihan & Nur Atiqah, 2018). Diharapkan dengan adanya pembinaan model ini mampu memberikan kefahaman kepada pelajar OKU penglihatan sekaligus kepada tenaga pengajar dalam mewujudkan sistem sokongan bagi mengelakkan keciciran terhadap komuniti ini.

6. KESIMPULAN

Dalam kajian ini, boleh disimpulkan bahawa keperluan terhadap model pengajaran dan pembelajaran yang bersesuaian dengan golongan OKU yang ingin mempelajari al-Qur'an Braille perlu ditambah baik dari masa ke semasa. Di samping itu, aspek-aspek yang dinyatakan di atas di dalam model pengajaran dan pembelajaran adalah signifikan bagi memantapkan lagi sistem pengajaran dan pembelajaran al-Qur'an Braille untuk komuniti OKU. Pelaksanaan kaedah yang lebih berkesan perlu dibina dan dimasukkan dalam modul-modul latihan perguruan, latihan dalam perkhidmatan dan kursus berkala agar gambaran awal mengenai bidang ini jelas selain mampu melahirkan produk guru yang terlatih (Mohd Ali, 1979).

7. PENGHARGAAN

Penghargaan kepada pihak Kementerian Pengajian Tinggi kerana telah membiayai Geran di bawah Konsortium Kecemerlangan Penyelidikan bertajuk “Emansipasi Pengajaran dan Pembelajaran al-Quran Bagi Orang Kurang Upaya” Kod Penyelidikan (USIM – KUIS – UKM) USIM/KKP-102/ISI/FPQS/LUAR-K/44120.

RUJUKAN

Ahmad Yunus Mohd Noor. (2016). Cabaran dalam pengajaran dan pembelajaran Al- Qur'an braille di Kompleks Malaysian Association for the blind (MAB). *Islamiyyat : Jurnal Antarabangsa Pengajian Islam; International Journal of Islamic Studies*, 38(1), 15–24.

Ahmad Kamel, Muhammad Mustaqim Mohd Zarif, Khairul Anuar, Mohamad dan Mohd Alwi Yusoff. (2008). *Metod Pengajaran Braille al-Quran*. Bandar Baru Nilai: Universiti Sains Islam Malaysia.

Fatimah Nazihah, M. N., Tengku Intan Zarina, T. P., & Latifah, A. M. (2016). Ciri-ciri Penulisan Jawi Braille bagi Murid Berkeperluan Khas Masalah Penglihatan di Malaysia. *Jurnal Al-Turath*, 1(1), 44–56.

Hajarul Bahti, and Awang @ Husain, M.H. and Tamuri, A.H. (2012) Penguasaan bacaan hukum nun sakinah dalam tilawah Al-Quran pelajar-pelajar bermasalah penglihatan di Malaysia. *In: International Conference on Research in Islamic and Arabic Language Education 2012*, 01-02 June 2012, Mecca, Saudi Arabia.

Hamid, A., & Khan, A. M. (2020). A Study On Learning Method For Holy Quran In Reading Braille. *Research Journal of Education AWKUM Volume, III*(June), 1–10.

Hj. Norakyairee Hj. Mohd Raus, Nurutthoilah Ahmad, Model Dan Kurikulum Pendidikan Al-Quran Holistik Bagi OKU Nabil Universiti Sains Islam Malaysia, *J-QSS – Journal of Quran Sunnah Education and Special Needs June 2017*.

Ikmal Hisham, & Khairil Azmin. (2018). Konsep Hak Asasi Manusia Bagi Orang Kurang Upaya di Malaysia: Suatu Analisis. *Kanun: Jurnal Undang-Undang Malaysia*, 1(30), 109–136. <http://irep.iium.edu.my/61144/>

Jabatan Pembangunan Orang Kurang Upaya, Jabatan Kebajikan Masyarakat. Maklumat Berkenaan Pendaftaran Orang Kurang Upaya (OKU) Dan Kategori OKU

Jasmi, Kamarul Azmi & Che Noh, M. A. (2013). *Sejarah , Kaedah serta Model Pengajaran dan Pembelajaran Al-Quran* (Issue January 2013). Bengkel Pemulihan dan Pengayaan al-Quran SRA JAWI, Dewan Besar, Masjid Negara Kuala Lumpur.

Meeze, S., & Rashid, M. (2017). J-QSS-Journal of Quran Sunnah Education and Special Needs. *Journal of Al-Quran Sunnah Education and Special Needs*, 1 (June).

Meeze, S., & Rashid, M. (2017). J-QSS-Journal of Quran Sunnah Education and Special Needs. *Journal of Al-Quran Sunnah Education and Special Needs*, 1 (June).

Maszlee Malik, Religion, civil society and good governance: The ‘pertubuhan jamaah Islah Malaysia’ (JIM) experience, *International Journal of Islamic Thought*, 8, 05-19, 2012
Copyright © BIIT ISSN 1816-689X.

- Rizal Bin Mohd Said & Rosmawati Binti Sulaiman, Faktor-Faktor Yang Mendorong Golongan Orang Kurang Upaya (OKU) Bekerja Di Jaro (Johor Area Rehabilitation Organisation), Fakulti Pendidikan Universiti Teknologi Malaysia.
- Mazahir M. Kidwai, Naseem H Khan & Mohd. Ali (1979) A Novel Synthesis of 3-Substituted Pyruvic Acids a New Route to α , β -Diamino Acids, *Synthetic Communications*, 9:5, 363-376, DOI: 10.1080/00397917908064164.
- Muhammad Hafiz Ismail & Dahlila Putri Dahnil Sikumbang. (2020). *Sistem Pembelajaran Asas Kod Braille Al-Quran secara sendiri*. Tesis Fakulti Teknologi dan Sains Maklumat, 1-18.
- Noornajihan, & Nur Atiqah. (2018). Faktor Penguasaan Pembelajaran Al-Quran Orang Kelainan Upaya Masalah Penglihatan: Kajian di Sekolah Kebangsaan. *Tinta Artikulasi Membina Ummah*, 4(2), 12-23.
- Norakyairee Mohd Raus, Mohd Nur Adzam Rasdi, Norazman Alias, Norhasnira Ibrahim, Norullisza Khosim, N. J. (2013). Pengajaran al-Quran Braille: Isu dan Cabaran Semasa. *International Journal on Quranic Research (IJQR)*, 3(4), 79–94.
- Nur Khairul, N. R., & Haris, A. W. (2013). Pencapaian Akademik Pelajar Kurang Upaya Penglihatan Yang Mengikuti Program Pendidikan Khas. *The Malaysia Journal of Social Administration*, 9(1), 45–64.
- Nurulthoilah Mohd Nabil, Jaafar, N., Raus, N. M., & Masrom, N. wahidah. (2018). Pembangunan Perisian Interaktif Audio Buku Pendidikan Islam Sekolah Menengah Kebangsaan (i-TALK PISMEN): Satu Kajian Keperluan Murid Berkeperluan Khas Masalah Penglihatan. *International Journal for Studies on Children, Women, Elderly And Disabled*, 4 (2011), 81–88.
- Norshidah Mohd Salleh, K. A. (2004). Strategi Pengajaran al-Quran di kalangan Murid Bermasalah Penglihatan. *Seminar Kebangsaan Pendidikan Khas Kejayaan Kanak-kanak Berkeperluan Khas* (p. 12). Kuala Lumpur: Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Tengku Puji, T. I. Z., Mohd Noor, A. Y., & Sabaruddin, S. N. A. (2015). Efforts to Elevate Al-Quran Study among the Visually Impaired Group in Malaysia: Challenges and Proposals. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(6), 419–424. <https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n6s5p419>
- Roshaida Yaakob. (2004). Al-Quran Braille, Kaedah Penerbitan dan Sumbangan Kepada Golongan Cacat Penglihatan: *Kajian di Persatuan Orang-orang Cacat Penglihatan Islam Malaysia (PERTIS)*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Zulkifli, I., & Suhid, A. (2018). Pendidikan Islam Pemangkin Modal Insan OKU Muslim. *Journal of Quran Sunnah Education & Special Needs*, 2 (2), 37–45. <https://doi.org/10.33102/jqss.vol2no2.17>
- Hajarul Bahti, and Awang @ Husain, M.H. and Tamuri, A.H. (2012) Penguasaan bacaan hukum nun sakinah dalam tilawah Al-Quran pelajar-pelajar bermasalah penglihatan di Malaysia. In: *International Conference on Research in Islamic and Arabic Language Education 2012*, 01-02 June 2012, Mecca, Saudi Arabia

Zetty Nurzuliana Rashed (Coessponding Author)
Fakulti Pendidikan
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Bandar Seri Putra, 43000 Kajang, Selangor, Malaysia.
Email: zetty@kuis.edu.my

Mohd Izzuddin Mohd Pisol
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Bandar Seri Putra, 43000 Kajang, Selangor, Malaysia.
Email: Izzuddin@kuis.edu.my

Hazlin Falina Rosli
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Bandar Seri Putra, 43000 Kajang, Selangor, Malaysia.
Email: hazlinfalina@kuis.edu.my

Zur'Ain Harun
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Bandar Seri Putra, 43000 Kajang, Selangor, Malaysia.
Email: zurain@kuis.edu.my

Azmi Azwan Mohammad Azmi
Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor
Bandar Seri Putra, 43000 Kajang, Selangor, Malaysia.
Email: 21mt15001@student.kuis.edu.my